

معرفی کتاب ستاره فروزان مصاحبه تاریخ شفاهی با نوش آفرین انصاری

کاظم حافظیان رضوی^۱

مشخصات کتاب:

مصاحبه، تدوین و تحقیق: پیمانہ صالحی

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپ اول اسفند ۱۳۹۶

قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان

ناشر: انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

نوش آفرین انصاری؛ ستاره‌ای فروزان در سپهر فرهنگی معاصر

اگر قرار باشد در تاریخ آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران معاصر (سده ۱۳۰۰ش.) یک نام شاخص و باقی بماند، بی‌شک استاد عزیز ما، خانم نوش آفرین انصاری است؛ فرهنگی‌زنی سرشار از شوق و حس خدمتگزاری، خدمت به همه آن‌ها که دوست دارند در جهانی زندگی کنند که دانایی حلقه پیوند و موجب برقراری صلح و دوستی میان همه مردم سرزمین‌های این کره خاکی باشد. اینکة محمدعلی جمالزاده و به‌تعبیر خانم انصاری «عمو جمال» در انتخاب مسیر حیات فرهنگی ایشان چه نقش موثری داشتند، در پاسخ مصاحبه‌شونده در کتاب این‌گونه آمده است: «به‌گونه‌ای مسیر زندگی‌ام را رقم زدند» (ص ۵۹ کتاب). اما آنچه نگارنده این مقاله بر آن تأکید دارد، این است که با این پیشنهاد درست، بجا و آگاهانه جمالزاده که به وی گفته بود به‌جای مترجمی، کتابداری بخوان، مسیر تاریخ و پی‌ریزی یک علم یعنی کتابداری و اطلاع‌رسانی نوین در کشورم رقم خورده است.

۱. کتابدار، پژوهشگر و عضو هیئت‌رئیسه انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران؛

khafezian@gmail.com

حضور فعال و بی‌وقفه استاد انصاری از همان روزی که در مدرسه کتابداری ژنو با همراهی اگی خانم -همسر جمالزاده- ثبت‌نام کردند، تا امروز که به‌عنوان استوانه کارهای بنیادین حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی و به‌تعبیر امروز علم اطلاعات و دانش‌شناسی مطرح‌اند، ما را به این باور می‌رساند که اگر بتوانیم در زندگی معشوق را درست انتخاب نمائیم، آن‌گاه لایق آنی هستیم که روزگار را با حیات عاشقانه سپری سازیم.

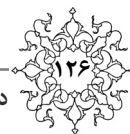
کتاب ستاره فروزان را که به‌دست می‌گیرید، مطالعه آن را آغاز می‌کنید و در لابلای صفحات آن با روزگار و زندگی و کارهای نوش‌آفرین انصاری آشنا می‌شوید، آن‌گاه برایتان روشن می‌شود که چرا خانم پیمان‌صالحی (محقق و تدوینگر اثر) عنوان کتاب را «ستاره فروزان» نام نهاده است. در جای‌جای کتاب با گونه‌ای نو از فعالیت، خلاقیت، اهتمام و انجام وظیفه آشنا می‌شوید. در کتابخانه‌های عمومی سرزمین‌های دیگر یا ایران، در گروه‌های آموزشی کتابداری دانشگاهی، در شورای کتاب کودک، در انجمن کتابداری یا در فرهنگنامه کودکان و نوجوانان یا امثال آن، فرقی نمی‌کند، مهم این است که گامی در مسیر فرهنگ برداشته شود و شما باید کتابدار متعهد باشید که خانم انصاری هست.

درست است که برخورداری از شرایط ویژه همان‌گونه که در پاسخ‌های خانم انصاری مشهود است، نقش غیرقابل‌انکاری در آموزش و پرورش وی داشته است، درست است که زندگی پر تلاطم و ایلپاتی ایشان (از نوع بین‌المللی) و حضور در کشورها و سرزمین‌های مختلف با مردمانی گوناگون تأثیرات به‌سزایی در گذران زندگی متهورانانه همراه با دیدن و یادگرفتن و رشد مثبت شخصیت ایشان داشته است؛ اما نباید فراموش کرد که در این میان، «جوهر وجودی» این بانوی همیشه در سفر هم لازم باید تا چنین باشد که هست.

گوهر خود را هویدا کن، کمال این است و بس خویش را در خویش پیدا کن، کمال این است و بس

پند من بشنو به‌جز با نفس شوم بدسرشت با همه عالم مدارا کن، کمال این است و بس

از ویژگی‌های خانم انصاری، دیدارها و آشنایی‌هایی است که استاد با نام‌آوران فرهنگ معاصر داشته‌اند و در جای‌جای کتاب، به‌مناسبتی از آن‌ها یاد می‌کنند و تدوینگر هم در پی‌نوشت‌ها به معرفی آن‌ها پرداخته است. «ستاره فروزان» با پاسخ‌هایی صادقانه در برابر پرسش‌های مصاحبه‌گر، آدمی را به آنجا هدایت می‌کند که اگر قرار است راهنما باشید، نخست باید خود راهنماپذیر باشید و از هر فرصتی یاد بگیرید تا بتوانید یاد بدهید.

یکی از ویژگی‌ها و خصوصیات بارز نوشین خانم - به تعبیر استاد مهدی محقق که همیشه ایشان را این‌گونه می‌نامند - معلمی و شوق آموزش است. خانم انصاری در میان شاگردان، به «معلم تاثیرگذار» شهرت دارند. نگارنده که عمری را در کسوت شاگردی این معلم تاثیرگذار گذرانده است، عمیقاً به این اثرگذاری اعتقاد دارم و دوست دارم زوایا و جنبه‌های این ویژگی را از زبان استاد بخوانیم:

«استاد، دانشجویان و همکارانتان معتقدند که شما به شکل‌های گوناگون بر روی آن‌ها تأثیر گذاشته‌اید، فکر می‌کنید چطور این اتفاق رخ داده است؟

از همه عزیزان تشکر می‌کنم. شاید من در تدریس معلم تاثیرگذاری بودم. فکر خدمات مرجع و پاسخگویی به جامعه، مسئول بودن نسبت به جامعه و رفتن به طرف آن، یعنی حرکت کتابداری از مرکز ثابت به طرف مردم، مورد علاقه من بود و شاید این کوشش بر روی خیلی از دانشجویان تأثیر گذاشته است. همین‌طور مفهوم «کتاب برای همه» بر روی افراد تأثیر گذاشته است. شاید یک تأثیر انسانی هم داشتم و این بود که برای شنیدن مشکلات دانشجویان، گوش خوبی داشتم، یعنی حرف‌های آن‌ها را گوش کرده و سعی می‌کردم تا آنجا که می‌شد، به مشکلات آن‌ها برسم

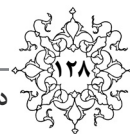
و برایشان حل کنم. در مسائل شخصی زندگی خودم هم با آن‌ها خیلی صادق بودم و قطعاً احساس یک‌رنگی تأثیرگذار است، برای اینکه سال‌ها بعد یادشان می‌آید که در فلان زمان من چنین چیزی گفتم یا چنین عکس‌العملی نسبت به مسائل داشتم. در واقع همیشه دانشجویها را در مسائل خانوادگی و مواردی که اتفاق می‌افتاد، سهیم می‌کردم.

علاوه بر این، کتابداری در شخصیتم فرو رفته است و یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های کتابدار این است که نسبت به هیچ چیزی بخیل نیست. در واقع نه در مالش، نه در جانش، نه در سلامتی‌اش و نه در اطلاعاتی که دارد و می‌تواند آن‌ها را به دیگران انتقال دهد، بخل نمی‌ورزد. این هم یکی از ویژگی‌هایی بوده که در ایران کمتر شناخته شده است یا دانشجویان کمتر با آن روبه‌رو بوده‌اند. شاید مخلوطی از همه این‌هاست که دوستان عقیده دارند که من بر آن‌ها تأثیر گذاشته‌ام، ولی اینکه چگونه تأثیری گذاشته‌ام، باید خودشان بگویند. البته تأثیر نوشته استادان را نیز نباید در بحث تأثیرگذاری، دست کم گرفت. حتی شیوه راه رفتن و نشستن یک استاد هم می‌تواند تأثیرگذار باشد.

پس آنچه نوشته‌ام و آنچه گفته‌ام و کرده‌ام و به آن شکل که بوده‌ام و آنچه پوشیده‌ام، همه می‌تواند منشاء تأثیر باشد. رسالت یک معلم و یک مدیر به‌شکلی است که تأثیر می‌گذارد و جامعه از او تأثیر می‌پذیرد، البته اگر آن ارتباط به‌وجود بیاید. برای بعضی از افراد این ارتباط به‌وجود نمی‌آید و آن‌ها تأثیر نمی‌پذیرند، یا تأثیر منفی می‌پذیرند. همیشه با تعجب می‌بینم دوستانی که اکنون خودشان در کتابداری استاد شده‌اند، تدریس می‌کنند و به مقام‌های مدیریتی رسیده‌اند، پس از سال‌ها، هنوز مرا استاد خطاب می‌کنند! همین‌طور دوستانی می‌گویند که موقع تدریس، لحن کلام من، در ذهن آن‌ها زنده می‌شود» (ص ۱۱۳-۱۱۴ کتاب).

اکنون خوشحالم که اثری دیگر از مجموعه تاریخ شفاهی کتابداری و اطلاع‌رسانی معاصر ایران را که به‌همت خانم پیمان‌صالحی مصاحبه، تحقیق و تدوین شده است و به‌وسیله سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران انتشار یافته است را در دست دارم و به جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی و دانشجویان حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی معرفی می‌کنم.

باز هم بر این نکته تأکید دارم، اگر آن‌هایی که دوست دارند رهروان راه فرهنگ و دانش باشند و در مقابل جهل ایستادگی نمایند و عمری را در سایه‌سار درخت دانش سپری کنند و از هرچه که هست - از حباب و کباب و رباب - چهره درهم کشند، این آثار را که از زبان کسانی گردآوری شده است که خود از بوته آزمایش دوران حیات سربلند و سرزنده بیرون آمده‌اند، مطالعه کنند؛ بی‌شک برایشان چراغ راهی فروزان در مسیر دنیای تاریک و پرآلام و درد امروز خواهد بود. پوری سلطانی، عباس حرّی، کامران فانی، ثریا قزل‌ایاغ و صدالبته نوش‌آفرین انصاری، از جمله این چراغ‌های راه در کتابداری ایران هستند.

راست گویم، علم ورزم، طاعت یزدان کنم این سه چیز است ای برادر کار عقل مکتسب
طاعت و احسان و علم و راستی را برگزین گوش چون داری به گفت بوقماش و بوقنب؟

(حکیم ناصر خسرو)

تدوین کتاب ستاره فروزان و آرایه‌های آن به روال آثار قبلی است. کیفیت چاپ تصاویر، متن و جلد خوب و مناسب است و باید گفت بالاخره شاهد بهبود نشر این آثار هستیم. بدیهی است در تدوین تاریخ شفاهی که به همت جمعی از عزیزان انجام می‌گیرد، زحمات بسیاری معمول داشته می‌شود و باید سپاسگزار همه آن‌ها بود. نکته کلیدی در این خدمت، وفادارماندن به پاسخ‌های مصاحبه‌شونده است که در درجه اول اهمیت قرار دارد. شک نیست که آنچه در کتاب ستاره فروزان بیان می‌شود، بر اساس زوایای دید و باورهای فردی است که در جایگاهی قرار دارد که گفته‌ها و خاطرات وی برای ماندگاری در تاریخ ارزشمند است.

